

PÁLÓCZI HORVÁTH ANDRÁS

A KUNOK INTEGRÁCIÓJA

Filigrán szegélydíszes ezüst karperecek
a balotapusztai előkelő kun hölgy sírjából

A kigyópusztai arany niellós csat lovagi harci jelenet ábrázolásával.
A lovak az 1260-as évekre jellemző csöbör sisakot viselnek

MEDDIG ÉLT TOVÁBB A HAGYOMÁNYOS SZTYEPPEI KULTÚRA MAGYARORSZÁGON?

1239 húsvétján színes, keleti öltözéket viselő kun lovasok léptek a Keleti-Kárpátokban, a Radnai-hágónál Magyarország földjére, és vonultak hosszú sorokban az ország belseje felé. A kunok nagyfejedelme, Kötöny kán a Kelet-Európa földjét már két éve kíméletlenül pusztító mongolok elől menedéket kért a magyar királytól, és miután követek útján megállapodtak, népével

együtt Magyarországra költözött. IV. Béla király (1235–1270) ünnepélyesen fogadta a neki önként behódoló kun fejedelmet, egészen az ország határáig elébe ment. A kunok megígérték, hogy felveszik a kereszténységet, a magyar király pedig kezeskedett szabadságukért, valamint hogy megőrizhetik vagyonukat és ingó javaikat. De hogyan is valósult meg mindez?

Az országgyűlés határozata szerint a kunokat az ország lakatlan vagy ritkán lakott részeire osztották szét, hogy tekintélyes állatállományukkal minél kevesebb helyen okozzanak kárt a magyarok vetéseiben, kertjeiben és gyümölcsöseiben. Ennek ellenére állandó volt az összetűzés a magyarok és a kunok között. A magyar főurak is féltékenyen nézték, hogy a király mindenben kedvez a kunoknak. Amikor 1241 márciusában a mongol hadsereg betört az országba, és a mongol előőrsök egészen Pestig kalandoztak, a közhangulat a kunok ellen fordult. Azzal gyanúsították őket, hogy tatár kémek. Közben az ország minden részéből összehívott hadak Pesten gyülekeztek.

A kunok ellen felszított hangulatban magyar és német fegyveresek megrohmozták azt a palotát, amelyben a király Kötönyt és családját elszállásolta, és mindnyájukat megölték, még mielőtt a király segítséget küldhetett volna. Ennek hallatára a tatárok ellen hadba hívott kunok uruk halálát is megbosszulva, rabolva-pusztítva dél felé kivonultak az országból. Ezzel a Magyar Királyság jelentős könnyűlovas haderőt veszített el, éppen a mongol sereggel vívott döntő összecsapás előtt.

A KUNOK MÁSODIK BEFOGADÁSA

A tatárjárás után IV. Béla király (1235–1270) újra behívta az országba a kunokat, ez is egyike volt az ország védelmi erejének fokozására tett intézkedéseinek. 1246-ban a kun könnyűlovascsapatok a királyi sereggel együtt részt vettek a II. (Harcias) Frigyes osztrák és stájer herceg elleni hadjáratban. Ettől kezdve a kunok évtizedeken keresztül a magyar királyi sereg legjelentősebb könnyűlovas-kontingensét alkották, melynek feladata az elő- és utóvédharcok biztosítása, esetenként az ellenség üldözése volt. Ez a feladatkör megfelelt a lovasnomád kunok sztyeppeti harcmodorának, részvételük nemegyszer eldöntötte a csata kimenetelét.

A kunok hűségének biztosítására IV. Béla 1247-ben ünnepélyesen eljegyeztette hétéves elsőszülött fiát, a trónörökös Istvánt (V. István király, 1270–1272) a kunok fejedelmének kisleányával, aki a kereszttségben az Erzsébet nevet kapta. Korabeli feljegyzés szerint ez alkalommal tíz kun főember megesküdött egy karddal kettévágott

kutyára, hogy a király híveiként megvédelmek a magyarok földjét a tatárok és más barbár népek ellen. István királyfi és Erzsébet házasságkötésére 1254-ben a budai domonkos kolostorban került sor, ekkor keresztelték meg a kun hercegnő szüleit is.

Erzsébet királynénak, V. István feleségének, a kun nagyfejedelem leányának pecsétje

Második beköltözésük alkalmával a kunok az Alföld középső és déli részén a mongolok pusztításai miatt megüresedett területeket kapták letelepedésre. IV. László király (1272–1290) 1279. évi, ún. kun törvénye sorolja fel a kun nemzetségek szállásvidékeit. Mint a mai tájelnevezésből is következik, a Nagykunság és a Kiskunság ezek közé tartozott, de a Körös–Tisza–Maros közén, továbbá a Maros és a Temes folyók közötti és a Temes folyótól délre eső területeken is éltek kun nemzetségek a 13. század közepén. A dunántúli Mezőföldre a 13. század végén költöztek kunok. Később, a 15. század elején az egykori nemzetségi területeken jöttek létre a székek, amelyek közigazgatási, bíraskodási és adó-

zási ügyeiket önállóan, a vármegyéktől függetlenül intézték.

A befogadás legfontosabb feltétele – a magyar király fennhatóságának elismerésén kívül – kezdettől fogva a kereszténység felvétele, a keresztény szokások és erkölcsök betartása volt. A térítés a domonkos szerzetesek segítségével folyt, akik a hit erősítése végett állandóan a kunok között tartózkodtak. IV. Béla 1250-ben IV. Ince pápához intézett levelében ezt írta: „Befogadtuk a kunokat is országunkba, és sajnos most pogányokkal védelmeztetjük országunkat, pogányokkal tiportatjuk le az egyház ellenségeit. Sőt a kereszténység érdekében elsőszülött fiunkat kun leánnyal házastottuk össze, hogy ezzel [...] alkalmat teremtsünk őket keresztvíz alá édesgetni.”

A király egy tíz évvel későbbi levele szerint úgy tűnik, mintha a kunok már mindnyájan megkeresztelkedtek volna. „Ezek a kunok a Szentlélek kegyelméből vett reménységben megtagadva pogányságuk tévelygéseit, az egyedül üdvözítő igaz hit világosságára tértek, s együttesen, különbség és kivétel nélkül odajárulva a keresztvíz szent forrásához, üdvösségesen kiérdemelték, hogy e hit jegyeivel jelöltessenek és a mi szent anyánkhoz, a római egyházhoz csatoltassanak.” Néhány év múlva a király mégis arról panaszkodik a pápának, hogy a megkeresztelkedett kunok is megtagadják a keresztény hitet, és istentelenségeket követnek el. A pápa már arra is gondolt, hogy keresztet hadjáratlal fogja a kunokat kiűzetni az országból. Erre ugyan nem került sor, de a kun térítés még sokáig napirenden maradt.

A KUNOK HAGYOMÁNYOS KULTÚRÁJÁNAK TOVÁBBÉLÉSE

A Magyar Királyság az államalapítás utáni évszázadokban sikeresen integrálta a betelepült keleti eredetű, pogány katonai segédnépeket, mint a besenyők vagy a középp-ázsiai kálizok. Az etnikai munkamegosztás elve alapján a befogadott népcsoportoknak megvolt a helyük a magyar államszervezetben és a királyi hadseregben – a sztyeppeti népeknek éppen a katonaszkodás volt a fő feladatuk –, hagyományaikkal, szokásaikkal és életmódjukkal szemben pedig meglehetősen türelmes volt a keresztény magyar állam. Sokáig úgy látszott, hogy ez a mód-

Igor novgorod-szeverszkiji fejedelem üldözi a menekülő kunokat. Miniatúra a 15. századi *Königsbergi krónikából*

rejt jurtákat, amelyekben az értékeiket tárolták, s az asszonyok, a gyerekek és az öregek is ilyeneken utaztak.

ÁRULKODÓ SÍRLETEK

A kunok hagyományos sztyepei kultúrájának tovább éléséről tanúskodnak a 13. századi sírleletek is. A beköltözés utáni első két nemzedék még pogány módra temetkezett, hasonló viseletben és fegyverzetben, mint a kelet-európai sztyeppén a mongol hódítás előtt. A törzsi-nemzetségi arisztokrácia tagjait népuktól elkülönülten, magányos sírokba temették, sírjaik fölé halmot emeltek. Archaikus belső-ázsiai szokásnak számít az egész lóval való eltemetés, ami utoljára az avaroknál fordult elő a Kárpát-medencében. Szintén kun sajátosság a fejfel keletre temetés.

A kiskunsági Csengelén az M5 autópálya építését megelőző leletmentés során egy fiatalon, 25-30 évesen elhunyt harcos sírját tárták fel, akit vassisakkal, páncélinggel, nyilvesszőkkel bocsátottak a másvilági útra, kedvenc há-

Sisak a csengelei kun vezér sírjából

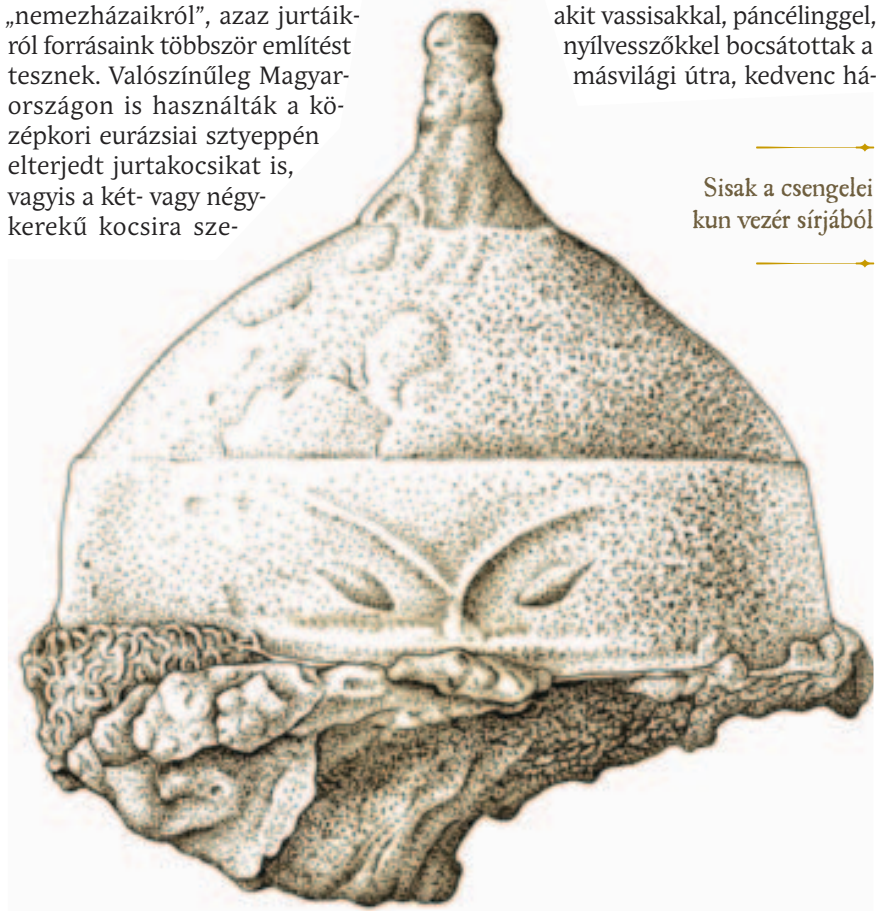
szert a kunok esetében is beválik. Alföldi szállásterületeiken szinte háborítatlanul folytathatták megszokott életmódjukat, rendszeresen részt vettek a szomszédos ausztriai, stájerországi és morvaországi hadjáratokban, ahol a zsákmányszerzésen kívül keresztény foglyokat is ejtettek, és így jelentős szolgarétegre tettek szert.

A kunok gazdálkodása a legeltető állattartáson alapult, ezt azonban már nem nevezhetjük igazi nomadizmusnak. Már előző hazájukban, a Fekete-tenger vidéki sztyeppéken kialakult egy félig letelepült életmód, amely azt jelentette, hogy a törzsi-nemzetségi központokban állandó téli szállásaik voltak, ahol kézművesek is laktak és kereskedők is megfordultak, és ezek környékén földműveléssel foglalkoztak. Tavasztól őszig a legeltetés a sztyeppén, a folyók mentén folyt, állataikkal viszonylag nagy, 50–100 km-es távolságokat jártak be, nemcsak a száraz éghajlat miatt, hanem azért is, mert tekintélyes nyájakat tartottak egyben, és azokat a népesség nagy része kísérte és őrizte.

Magyarországon a természeti adottságok és a már kialakult Árpád-kori településhálózat miatt ilyen legeltetésre nem volt lehetőség, de ez nem is volt feltétlenül szükséges. A legeltetés a folyókra merőlegesen folyt, kihasználva a széles ártéri legelőket, ahol még nyári időszakban is lehetett friss fűvet találni. A dél-országinál csapadékosabb éghajlat miatt kisebb távolságokat kellett bejárni az állatokkal. Településtörténeti adataink szerint egy-

egy szállás 10–30 km-es körzetben legerősebb. Bizonyára hamar létrejöttek az állandó téli szállások, melyek közepében a szolgáson lévő keresztény foglyok és az elszegényedett szabadok földet is műveltek. Ezt az életmódot félnomádnak nevezzük.

Kétségtelen, hogy a kunok még az állandó szállásokon is mozgatható hajlékokban laktak, sátraikról és „nemezházairól”, azaz jurtáikról forrásaink többször említést tesznek. Valószínűleg Magyarországon is használták a középkori eurázsiai sztyeppén elterjedt jurtakocsikat is, vagyis a két- vagy négykerékű kocsira sze-

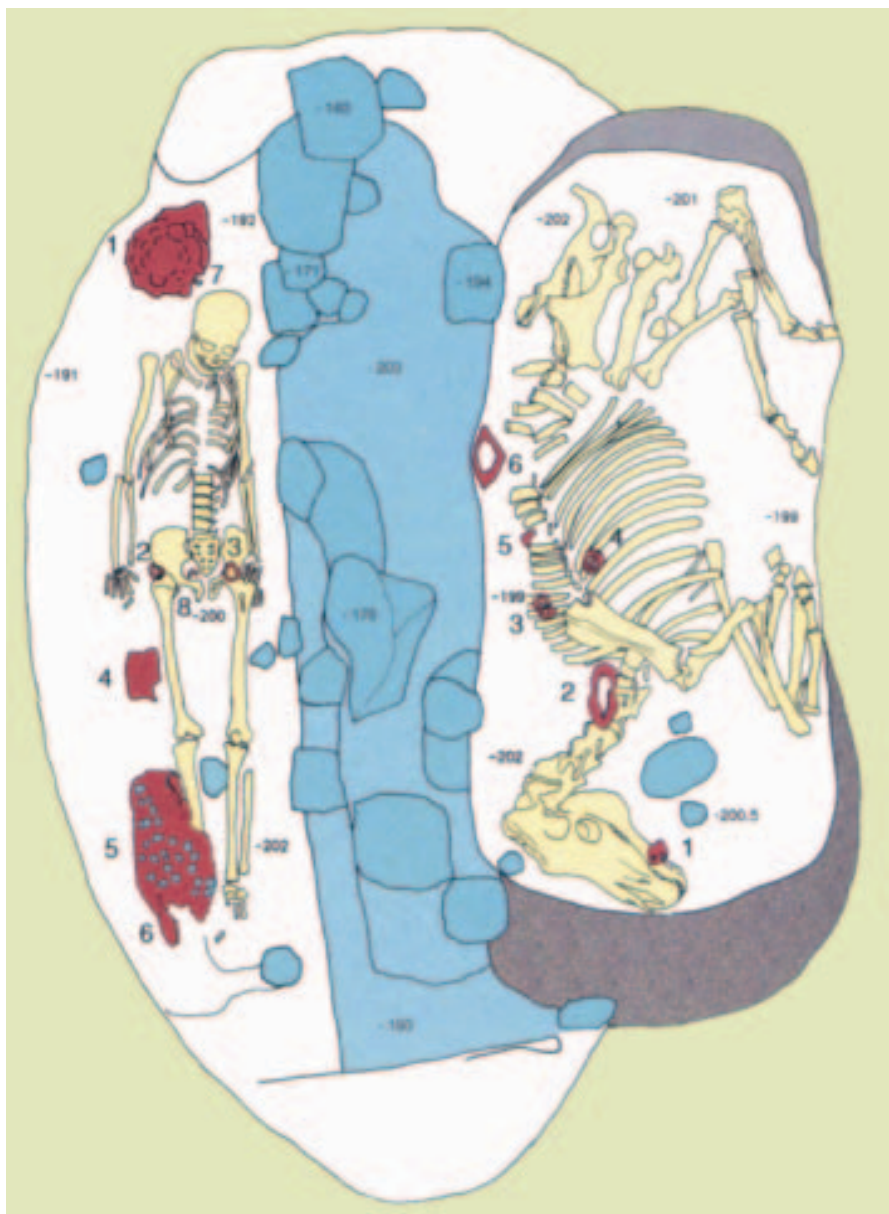
Kínai bronztükrő a nagykamarás-bánkúti kun női sírból

taslovát felszerszámozva a tágas sírgödör kőfallal elkülönített részébe, a halott bal oldalára temették. Ez a hét és fél éves mén önmagában véve is különleges lelet, ugyanis Magyarországon ez a legkorábbi arab típusú lócsontvázlelet. Az ilyen típusú háttaslovak rendkívül drágák voltak, gazdája feltehetően még a beköltözés előtt keleten szerezte be. A csengelei kun vezért 1250 körül temethették el.

A közeli Csólyospáloson a 20. század elején földmunkák során napvilágra került kun vezéri sírban hasonló fegyverzet volt: sisak, sodronying, vállvédő páncéllemezek, nyílhegyek, ezeken kívül egy aranyozott ezüstveretes

III. Ióánnész Dukasz Vataztész nikaiai bizánci császár (1222-1254) aranypénze, a balotapusztai sír melléklete

öv és ezüstberakásos kengyelpár. A csólyosi harcos is a beköltöző első nemzedékhez tartozott, életkorát sajnos nem tudjuk, mivel csontvázát nem vitték be a múzeumba, azonban ő valószínűleg néhány évtizeddel később halt meg. Szintén egész lóval, zablával, kengyelpárral temették el azt a 23-25 éves kun nőt, akinek sírját a Békés megyei Nagykarász-Bánkúton tárták fel. A másvilágra keletről hozott, legkedvesebb viseleti tárgyait is magával vitte: egy ezüst nyakpercet és egy kínai gyártmányú, két egymást kergető halat ábrázoló bronztükröt, amelyet menyegzői ajándékként kaphatott mint a bőség, a termékenység és a hosszú élet szimbólumát, ezen a világon azonban nem sokáig használhatta, a beköltözés után nem sokkal, fiatalon elhunyt.

Egy másik előkelő kun hölgy sírját Kiskunhalas mellett, Balotapusztán találták meg a 19. század végén. Az ő ruházatához tartozó 152 db ékszer egyik csoportja bizánci stílusú műhelyben készült valahol a Balkán-félszigeten vagy a Fekete-tenger partvidékén, de vannak a sztyeppéről származó tárgyak is a leletben, főként azok az apró ezüstkarakák, amelyekből a középkori kun női viselet jellegzetes, kosszarvat utánozó fejdíszait állították össze. Ezt a sírt is a beköltözés utáni első nemzedék időszakára keltezzük a halott mellé tett bizánci aranypénz segítségével.

A csengelei kun vezéri sír rajza

Az eddigi legszebb kun sírlelet mintegy 200 évvel ezelőtt Kiskunmajsa határában, Kígyópusztán került elő, egy juhász találta meg legeltetés közben. Az elpusztult sírból mindössze az aranyöv csatja és négy verete maradt meg. A lovagi harci jelenetet ábrázoló csat és a kerek veretek a 13. századi nyugat-európai ötvösművészet reprezentatív darabjai, tulajdonosa bizonyára királyi ajándékként kapta. A latin feliratos övvereteken lovagi védőszentekhez intézett fohászok olvashatók. A kígyópusztai kun előkelő már a második generáció tagja lehetett, eltemetésére valamikor az 1270–1280-as években kerülhetett sor

A KIRÁLY KIÁTKOZÁSA

Szembetűnő, hogy a gazdag sírleletek a Kiskunság déli részén csoportosulnak, a 13. század második felében itt lehetett a kunok vezéri központja. Az 1270-es években Alpra volt a kunok első számú vezére. Természetesen a Kiskunság északi felében és a Nagykunságban is kerültek elő 13. századi vezéri sírok (például a Kecskemét melletti Szentkirályon; Tiszaföldvár határában, az egykori Homokszállás területén; Kunszentmártonban, a Jaksorér partján). A második nemzedék sírmellékletei között már előfordulnak a nyugati kultúra tárgyai is, ezek jelzik az integráció kezdeti fázisát. A pogány szokásokhoz való látványos ragaszkodásra, így a pogány temetkezési

Fonott ezüst nyakék egy kun előkelő Tiszaföldváron, a középkori Homokszállás területén előkerült sírjából

módra, valamint a keleti fegyverek, ékszerek és textíliák beszerzésére az 1280-as évek után már nemigen volt lehetősége a kunok előkelő rétegének.

A magyarok és kunok addig ki egyensúlyozottnak tekinthető viszonyában az 1270-es évek végén váratlan fordulat következett be. III. Miklós pápa (1277–1281) 1278 őszén Magyarországra küldte Fülöp fermói püspököt, hogy állítsa helyre az egyház jogait és az ország belső békéjét, a pápai udvarba ugyanis sok panasz érkezett az egyházi birtokok és létesítmények elleni támadásokról. A hatalmaskodásokért és a szinte polgárháborús állapotokért csaknem kivétel nélkül a tartományurak voltak felelősek, egyetlen esetről tudunk, hogy a kunok megtámadtak egy prépostságot.

A pápai követ megbízatásában nem is volt szó a kun ügyekről, ő azonban – vélhetően egyes magyar főurak

vagy főpapok tanácsára – fő feladatának a kunok megrendszabályozását tekintette. A királyi tanáccsal elfogadtatott egy tervezetet a kunok megtérítéséről és letelepítéséről, amelyet IV. László király 1279. június 23-án kelt oklevele foglalt írásba. Az oklevél öt cikkelye kizárólag a kunok kötelezettségeiről szól: arról, hogy az egész nép azonnal megkeresztelkedik, végleg elhagyják a bálványok tiszteletét és a pogány szokásokat, sátraik és nemezházaik helyett „keresztény szokás szerint falvakban, földbe épített épületekben és házakban fognak lakni”, a jövőben tartózkodnak mindenféle erőszakoskodástól és a keresztény vér ontásától, továbbá visszahagyják az általuk elfoglalt egyházi és világi birtokokat. A kunoktól biztosítékul kezeseket, vagyis túszoikat fognak venni, s a király vállalja, hogy általános hadfelkelést hirdet ellenük, ha nem teljesítik a cikkelyeket.

Az 1279 júliusában megtartott tétényi országgyűlésen megtárgyalták a kun ügyeket, s az erről kiadott augusztus 10-i oklevél – a tulajdonképpeni kun törvény – ismét sorra veszi a kunok kötelezettségeit, ezúttal azonban kiváltságaikról is szó esik, vélhetően a tanácskozáson jelen lévő kun főurak jogos követelésére. Királyi birtokokon és örökös nélkül meghalt nemesek földjein megszállhattak, de egyházi birtokokra nem települhettek. A nemzetségeken belül a szállásterület földjeit a kunok saját maguk oszthatták szét. Közvetlenül a nádor bí-

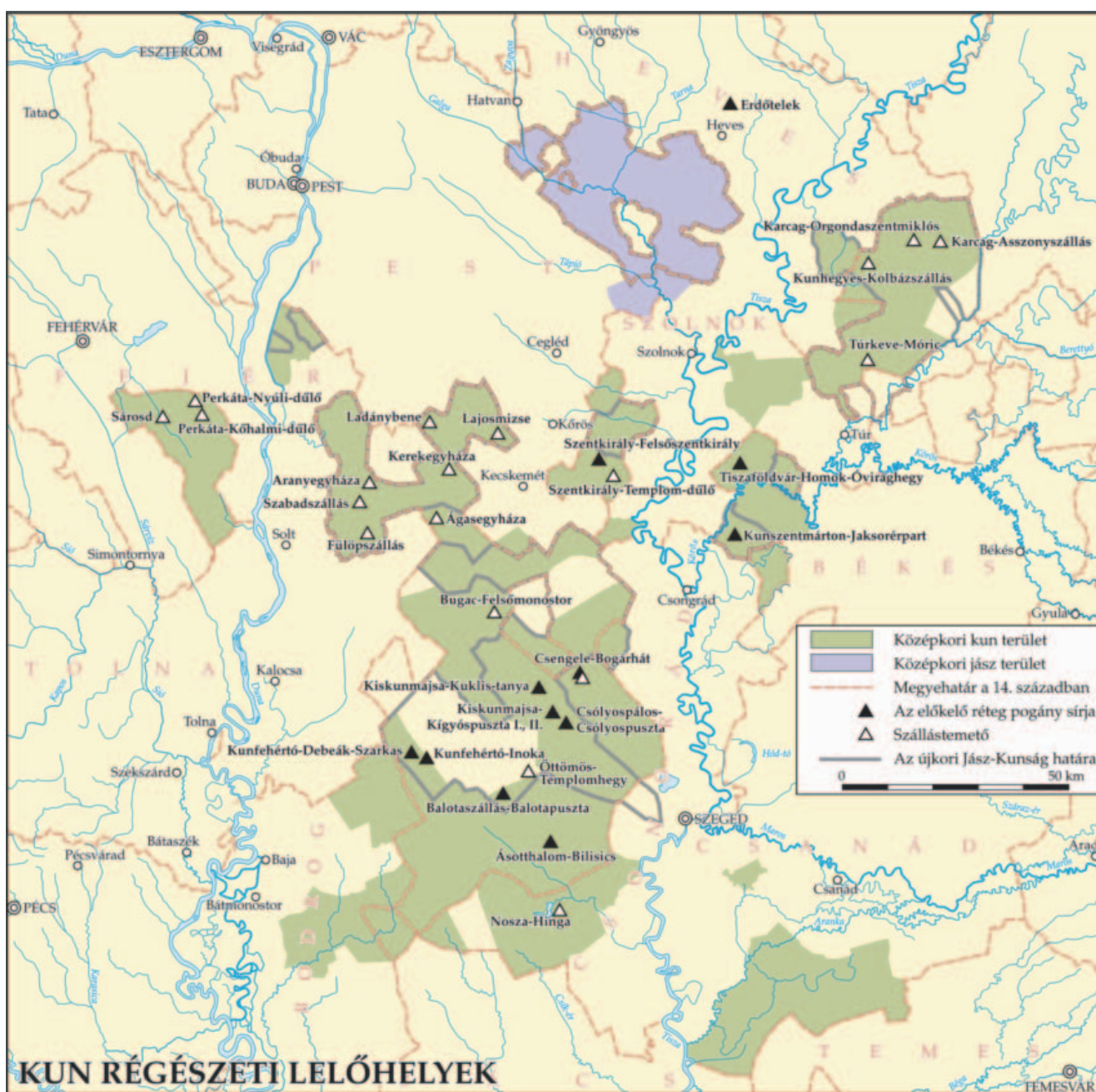
Zabla és kengyelpár a tiszaföldvár-homoki sírból

Fülöp fermói püspök, pápai legátus Magyarországra jön. Miniatúra a *Képes krónikából*

ráskodása alá tartoztak, de egymás közötti peres ügyekben a nemzetiség bírója ítélezhetett. A kunok „urai és nemesei” kötelesek voltak a királlyal hadba vonulni, és mentességet kaptak mindenféle beszállás alól. A pápai legátus kegyesen megengedte, hogy a kunok megtartsák haj- és ruhaviseletüket, ami azért fontos, mert a középkorban a viselet az etnikai azonosság kifejezője volt.

A pápai követ a rendelkezések azonnali végrehajtását követelte, IV. László azonban ezt halogatta, attól félve, hogy elveszíti kun híveit, a legátus erőszakos eljárása pedig sértette királyi jogait. Fülöp püspök erre kiközösítette a királyt. A kun ügyekből kettejük áldatlan küzdelme lett, melynek során a király többször esküt tett ígéreteinek betartására, de ha csak tehette, kunjai között tartózkodott, egyszer még a legátust is elfogatta és a kunok kezére adta. Ekkor a főurak elfogták a királyt, aki csak akkor szabadulhatott, amikor a kunok szabadon engedték Fülöp püspököt. A kun törvényt az egyházi és világi előkelők is végre akarták hajtani. A türelmetlen rendelkezé-

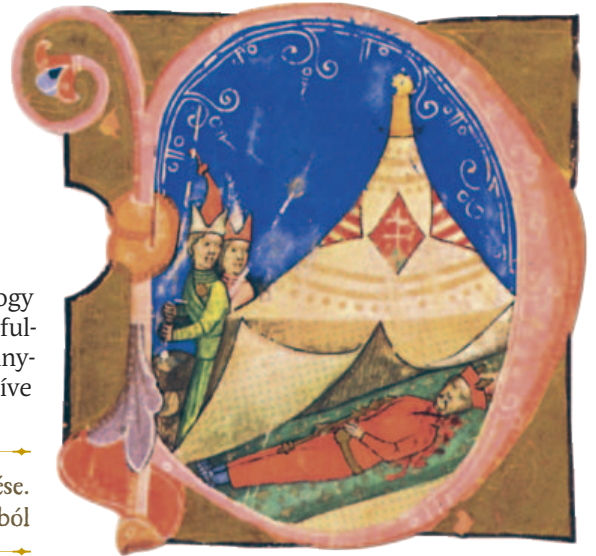
seket sérelmező és a királyban is csatlódott kunok azonban 1280-ban fellázdak, és ki akartak vonulni az országból. IV. László sereggel eredt utánuk, és visszatérésre kényszerítette őket. 1282-ben az elégedetlen kunok újból fellázdak, és segítségül hívták a szomszédos moldvai részekben, az Arany Horda uralma alatt élő rokonait. A lázadást a királynak a vezetésével indult hadjárat során a mai Hódmezővásárhely melletti hód-tavi csatában sikerült levernie. Ekkor a dél-alföldi kunok jelentős része kimenekült az országból, a foglyul ejtettek pedig rabszolgasorba kerültek. Azonnal végrehajtották a törvénynek azt a pontját, hogy a kun nemzetségek kötelesek

szabadon engedni keresztény foglyaikat. Hadifoglyok elhurcolására a kunok később sem kaptak engedélyt.

BEILLESZKEDTEK AZ ORSZÁGBA

Ezekben az években úgy tűnt, hogy a kunok integrációja kudarcba fulladt. IV. László király a tartományurak ellenében kevés állandó híve

IV. László király megölése.
Miniatura a *Képes krónikából*

A térképet szerkesztette: Pálóczi Horváth András, rajzolta: Nagy Béla

Keleti ruhás előkelők Nagy Lajos király balján. Az első sorban álló férfiak kunok és jászok lehetnek. A *Képes krónika* első miniatúrájának részlete

mellett továbbra is a kunokra igyekezett támaszkodni, átvette életmódjukat és szokásaikat, ezért kapta a Kun melléknevet. Viselkedése miatt állandósult a király konfliktusa az egyházzal és a főurakkal, csak sodródott a számára megoldhatatlan problémák között. A kunok helyzete is válságos volt, hiszen őket okolták az ország bajaiért, s levert lázadásuk intő példát jelentett arra, hogy adott esetben az egész keresztény magyar társadalom hajlandó összefogni ellenük. Ezzel magyarázható, hogy a kun nemzetségi vezetők hosszas tanácskozás után úgy határoztak, a királynak meg kell halnia. 1290. július 10-én éjszaka a körösszegi vár közelében táborozó királyt sátrában megölték. A gyilkosságot a krónikák szerint három kun főember hajtotta végre, egyikük, Arbutz a király rokona volt. Másnap a gyilkosokat felkoncolták.

IV. László halála után a kun kérdés lekerült a napirendről, a kun arisztokrácia befolyása visszaszorult, valószínű, hogy soraik is megritkultak az eltelt évtized viszontagságai során. A III. András király (1290–1301) uralkodása alatt hozott új törvényekben sem esett szó a kunokról, kiváltságjaikat nem erősítették meg. Az a nemesekre vonatkozó rendelkezés azonban őket is érintette, hogy ezentúl a határokon kívül csak a király pénzén kötelesek katonáskodni. I. Károly királynak (1308–1342) a feudális anarchia felszámolásáért folytatott harcaiban a kunok a király táborát erősítették. Fia, Nagy Lajos király (1342–1382) többször vezetett hadjáratot Itáliába és a balkáni országokba, hadseregében a kun lovas íjászokat is megtaláljuk, akik szabad zsákmányolás helyett zsoldpénzt kaptak.

A 14. század közepére a kunok lényegében beilleszkedtek az ország életébe. Nemzetségi vezetőrétegük, az ispánok és a szállás kapitányok igyekeztek az országos nemesek sorába kerülni és örökjogon adománybirtokra szert tenni. A hadjáratokban szerzett kisebb-nagyobb vagyonból többen birtokokat vásároltak és azokon korszerű gazdaságot létesítettek, még udvarházat és templomot is építettek, mint a

Kenderesen letelepült kunok. Mindamellet még ebben az időben is lehet hallani sátorozó kunokról.

A kunok kereszténysége sokáig meglehetősen felszínes lehetett, hiszen még az Anjou-korban is folyt a térítés közöttük, igaz, ezúttal nem erőszakos eszközökkel. A frissen megtérteknek a pápa még az egyházi tizedet is elengedte. A kereszténnyé válást a személynévadás szokásának változá-

Préselt ezüstlemez ruhadíszek és gyűrűk a Szeged melletti öttömösi kun szállás temetőjéből, Móra Ferenc feltárásából

sán tudjuk lemérni, ugyanis a forrásokban szereplő kunok többsége a 14. század közepéig még pogány személynevet visel, a keresztény nevek csak ezután válnak általánossá.

A hagyományos viselet és a pogány hitvilág szívós tovább élése a köznépi szállástemetőkben is kimutatható egészen a 15. századig. Ezeket rendszerint pogány temetőként még a 13. században nyitották a szállások közelében, területükön később épült fel a templom. Arra is van példa, hogy a kunok egy elhagyott Árpád-kori falu templomához kezdtek el temetkezni. A halottakat süveggel és kaftánszerű felsőruhában temették el, melyekre a

helyi vásárokon beszerzett, nyugati ízlésű, gótikus stílusú ezüstlemezeket varrtak. Szintén magyarországi készítmények az övcsatok, övveretek és a gyűrűk, de az egyszerű népi ékszerek között még a 14. században is előfordulnak keleti vagy balkáni eredetű tárgyak. Kun néprajzi jellegzetességnek számítanak a női sírokban feltárt, gyöngysorral díszített tarsolyok, amelyekben kést, csont tűtartót, árt, tűszerszámot tartottak, s a gyöngysorba amulettként állatcsontocskákat is fűztek. Nyakban viselt állatfogamulették is előfordulnak. A sírba tett szűrő-vágó eszközöknek a gonoszt elűző, bajelhárító szerepük volt.

A 15–16. századi kun szállások már állandó települések, lakóházaik meg egyeznek az alföldi magyarság falvaiban álló korszerű, három-négy helyiséges épületekkel, amelyek füstmentes szobájában kívül fűtős szemeskályha állt. Egy ilyen falu belső képét talán csak az különböztette meg a szomszédos magyar jobbágyfalvakétól, hogy a házak mögött, a széles gazdasági udvaron túlnyomórészt állattartásra szolgáló építmények voltak: ólak, istállók, karámok. A kun lakosság is folytatott szántóföldi gabonatermesztést és kertművelést, állattenyésztésük azonban mindvégig jelentős maradt. A hagyományos kun állattartás mesterségbeli fogásai és szokásainak töredékei az alföldi pásztorkultúrában éltek tovább.

Az integrációs folyamat jellemzője, hogy a kultúra különböző területein más-más ütemben történik a befogadó népességhez való asszimilálódás. Középkori viszonyok között a nemzetiségek olyan jellegű erőszakos asszimilálásáról nem beszélhetünk, mint az újkori nemzetállamokban. Egyedül a kereszténység felvételét várták el igazán szigorúan, de még ennek megvalósulásához is három-négy generáció telt el. A nyelvi beolvadás folyamatában egy hosszú, átmeneti időszakkal számolhatunk, amikor a beköltözött népcsoport kétnyelvű és kettős kultúrájú volt. A kunok saját kipcak-török nyelvüket még a beköltözés után 350-400 évvel is beszélték, ugyanis a 16. század második felében, a reformáció felvétele után még igény volt arra, hogy a *Miatyánkot* lefordítsák kun nyelvre.

A szerző régész, muzeológus, történész (CSc)